

FRIDECZKY KATALIN

Honnan hová?

Ez egy apátlan család. Itt mindenki az apját keresi. Anyám szokta mondogatni, ha valami csípőset evett: – *na, ettől apátlan gyerek születik!* Úgy látszik, sok csípőset ettek asszonyaink, mert a tágabb családban sok *apátlan* gyerek született. Aztán volt, akinek két apa is jutott. Bátyám gyerekkori aranyköpése szerint neki annyi apja van, mint a szemét! Az igazi, meg a nevelő. De ki a gyerek *igazi* apja? Aki megcsinálta vagy aki felneveli?

Ez az egész csak onnan jutott eszembe, hogy már jócskán benne járunk a nagymama korban, amikor megkeresett bennünket rég nem látott unokanővérem azzal a reménnyel, hogy talán idős édesanyámtól megtud valamit az apjáról. Ugyanis, akit egészen tizennégy éves koráig az édesapjának hitt, csak a nevelőapja volt. A személyi igazolvány ünnepélyes átadásának aktusa során, egy hivatalnok meggondolatlan fecsegéséből derült ki, hogy az, akit apjának hitt, nem az édesapja. Unokanővérem lelki érettségéről tanúskodik, hogy attól kezdve nevelőapját még sokkal jobban szerette, tisztelte. Öregedvén kezdte az oldalát furdalni, vajon a nemzőapja ki féle, miféle volt. Anyját hiába faggatta, nem volt hajlandó beszélni róla. Most meg már nem is tudna szegény, Isten nyugosztalja!

Ez egy apátlan család, itt mindenki az apját keresi.

Apai nagyapámnak például egy se volt. A baronesszt megejtette valami csinos lovászfiú vagy tán kertész, mindenesetre szép fekete legény lehetett, mert ez a jegy végigvonult az egész családon. Fekete szemű, fekete hajú, kreol bőrű gyerekek, unokák születtek. Apai dédmamám tehát baronessz volt. A terhességet nyilván valami felvidéki vagy osztrák fürdőhelyen hordta ki – a kisasszony gyengélkedik, fürdőkúrán van –, s amikor a kisdéd megszületett, azonnal lelenche adták. Nagyapám apátlanul nőtt fel. Apjául később magát a Kommunista Pártot választotta.

Vannak korok, melyekben a származásra igen nagy hangsúlyt fektetnek. Apám lázasan kutatót a levéltárakban, míg rábukkant a család ősi, arisztokrata eredetére, mellyel írja származását igazolni tudta. Gyerekkorában a fiúk gyakran csúfolták bárónak, amit ő roppant szégyell, mert akkor még nem tudta, hogy ez egyszer még jól jöhet neki. Baronessz dédanyám jól jött a Horthy-éra alatt, de a kommunizmusban tanácsos volt mélyen hallgatni róla, mintha sosem létezett volna. Egy dédanya lehet áldás és lehet átok, mikor hogy.

Apátlan nagyapám fiatalon került a kommunista mozgalom vonzáskörébe. Olyannyira, hogy a Tanácsköztársaság alatt ott sertepertélt a vezérkar körül. Ez aztán nem maradt következmény nélkül. A fehérterror alatt valósággal bujkálnia kellett. Mivel feketelistára került, munkát sehol nem talált. A családot a három kicsi gyerekkel nagyanyám tartotta el. Amolyan varró segédmunkás volt, aki a finomabb kézimunkákat elvégezte a szabóságok számára. Zsebeket varrt le, gomblyukákat szegett. Nyomorogtak. Nagyapám ráadásul nem vetette meg az italt, így a sovány kereset észrevétlen lecsurgott a torkán. Nagyapám úgy nézett ki, mintha Chaplint és József Attilát egybegyúrták volna. Vékony, huncut szemű, fekete ember volt, tömör kis bajusszal. Már csak a sétapálca hiányzott volna a kezéből. Ha megkértem apámat, hogy meséljen a gyerekkoráról, csupa borzalmas történetet mesélt, éhezésről, verésekről, gúnyolódásokról, megaláztatásokról. Hárman voltak testvérek, két fiú, egy lány. Munkásmozgalmi hősöként nevezték el őket. Később odavettek egy negyedik gyereket is a lelencből, hogy valami állami támogatáshoz jussanak. Ő rendes polgári nevet kapott, vagy már azzal jött a családba. Az apátlan lelenc családjába így került egy újabb, apa nélküli lelencgyerek, aki aztán tizennyolc évesen elindult, hogy megkeresse az igazi szüleit. Nem lehetett túl jó dolga, ha inkább választotta azokat az embereket, akiket nem is ismert, mint akik felnevelték.

Emlékszem, kisiskolás koromban gyakran kellett életrajzot írni. Azokban szó sem volt bárónőkről és kutyabőrrel, annál inkább munkásszármazásról. Szépen lekörmöltem, hogy nagyapám részt vett a Kommünben, melynek bukása után illegalitásba kényszerült. Nagyanyám kézi varrónő, apám kereskedősegéd, anyám egészségügyi dolgozó. Ezek mind nagyon jó ajánlólevelet jelentettek nekem származásilag. Igaz, hogy apámat a fényes szelek később szárnyaira kapták és kiemelték a proletársorból, értelmiségit faragva belőle, de anyámban bízni lehetett, hogy munkás. Az ápolónő mi más lenne? Parasztnak nem paraszt, értelmiséginek nem értelmiségi. Apám ugyan egy időben szerette volna, ha anyám traktoristának áll, és terveket teljesít túl, jó sztahanovista módjára, felajánlva a 220 százalékot a Pártkongresszusnak, hogy ő büszkélkedhessen vele. Anyám sok mindenben alávetette magát a férje akaratának, de ez esetben megmakacsolta magát.

Anyám családja bővelkedett a jó apákban, akik eltékozták a családi vagyont, és áldozatkész asszonyokban, akik mindezért tartották a hátukat. Anyai dédapám, a *jó öreg kocsmáros* mindenkinek adott hitelt, mígnem egyszer csak kopogtatott a végrehajtó. A váltón az asszony neve szerepelt, amit a férje hamisított oda. A végrehajtó kérdésére, hát nem a maga aláírása ez itt, Gulyás néni, csak annyit felelt, de igen. Az ura szegényét magára vette, inkább, mint hogy törvény előtt hurcolják meg. De attól kezdve nem volt becsülete az öregnek a háznál. Ezt az eredendő bünt nyögte még sok, öutána következő férfinemzedék a családban. A férfiak amolyan megtúrt személyek voltak, eleven céltáblái az asszonyok éles nyelvének. Anyám családjában a lányok mindig is nagyobb becsben voltak. Fenn is hordták az orrukat! Sokan közülük nehezen, későn vagy egyáltalán nem mentek

férjhez. Nem egy vénlány vagy frigid asszony akadt közöttük. Mesélték az egyik nagynénémről, hogy három héttel az esküvő után „a nagyságos asszony még mindig lány”. Apátlan gyerek is született, számtalan. Anyám szerint, ha a férfi beteljesítette a gyermeknemzés kötelességét, attól kezdve csak nyűg a család nyakán, mehet isten hírével! Ehhez képest szegénykém csak harminc év után hagyta elmenni apámat, aki fűvel-fával csalta. Ha mi, gyerekek nem tüzeljük, tán még ma is túrné. Nem csoda. Szerelem volt, első látásra. Apám fiatalkori fényképeit látva némileg megértem ifjú anyámat. Én is első látásra szoktam szerelemre lobbanni. Kivételt képezett a férjem, akit csak lassan szerettem meg. Végül is mindegy, a lassú szerelmek ugyanoda torkollnak, ahová a gyorsak. Nem a beleszeretés tempóján múlnak a dolgok.

Apa vékony, karcsú, kreolbőrű fiatalember volt, snájdig kis bajusszal, ábrándos tekintettel, hóna alatt az elmaradhatatlan Shakespeare-szonettköttel, mellyel a későbbiekben is sikerrel hódította a nőket. Áll a Halászbástya teraszán egy oszlopnak támaszkodva, lábát hanyagul átvetve egymáson, tekintetét a reményteljes jövőbe fúrva. A csodás és igazságos jövő? melyet ő és nemzedéke fog felépíteni. Csodás és igazságos jövő? Olyan, akár a horizont. Elindulsz feléje, de sosem érsz oda.

A háború alatti férfi-ínséges időkben az apátlan gyerekek száma igen csak megsokasodott. *Asszonynak kötelesség, lánynak dicsőség.* Anyám nem vonult felvidéki vagy osztrák fürdőhelyre, amikor terhes maradt a nála jóval idősebb, nős udvarlójától. A gyermeket megszülte, és mivel közeledett a front, jobbnak látta, ha a kicsi a hátszágban nevelkedik, rokokonknál. Úgy látszik, anyám vonzódott a bajszos férfiakhoz, mert féltestvérem apja is vékony, *Jávor Pál-bajuszt* viselt. Arisztokrata származású, jóképű férfi volt, tekintélyes állással, nagypolgári életvitellel. Az egész család, beleértve nagyanyámat, annak drukkolt, hogy R. úr végre elváljon, s elvegye anyámat, a gyermeke anyját. Anyámnak viszont éppen addigra lett elege az örökké atyáskodó úriemberből, mire az már hajlandó lett volna erre. Anya szuverén ember volt, mindig a saját feje után ment. Sosem a *jól felfogott érdekeit* tartotta szem előtt. Egészséges ösztöneire hagyatkozott. Faképnél hagyta a gróf urat és feljött Pestre. Munka akadt bőven. Ápolónőre mindenütt szükség volt. Dúlt a háború.

Bátyám ez alatt élte az apátlanok életét, vidéki nőrokonok kezére bízva. Annyi apja, *mint a szemét*, csak később lett, mikor apám elvette anyámat és az akkorra már hétévesre cseperedett bátyámat magukhoz vették. Amikor megszülettem, és hoztak haza a kórházból, bátyám megkérdezte, fiú vagyok-e vagy lány? Azt felelték, kislány. Bátyám csalódott volt. Nyilván jobban örült volna egy öcsikének. De nem adta föl és újból nekifutott. Meg van már keresztelve? Nincs, mondták neki. Na, akkor még lehet a nevé változtatni! Csalódást kellett okoznom neki. Kislány maradtam. Ráadásul a mai napig nem vagyok megkeresztelve. Lehet, hogy tényleg ezen múltott? Nem voltunk igazán jó testvérek. Nagy volt a korkülönbség ketünk között. Aztán meg, a vidéken eltöltött 7 év alatt bátyám igencsak el-

vadult. Nők adták kézről kézre, kényeztették, ajnározták. Apám kezdetben jól fogadta a jövevény kisfiút, de az igazán sosem tudott fölmelegedni iránta. Állandóan a fülébe csengett a dédelgető asszonyok – nagyanyám, nagynénéim – gonosz sustorgása a nevelőapjáról. Ne hallgass a Ficerére, a te apád R. úr! Igazi kettős nevelést kapott. A pszichológusok nagyokat csámcsognának rajta. Mint ahogy ma már azt is tudnák, hogy diszlexiás volt és konfabulált. Én csak azt láttam, hogy bukdácsol az iskolában és folyton hazudik, handabandázik. Münchausen bárónak csúfoltuk.

Kislánykoromban gyakran hallottam anyámat suttogni a kezével leárnékolt telefonba, ha a *vasárnapi apuka*, R. úr jelentkezett. Apám eközben idegesen járt-kelt az előszobában, dült-fült és kéréstelenül beleköttyögött a beszélgetésbe. Legszívesebben kicsavarta volna anyám kezéből a telefont és odavágja a földhöz. Férfiúi hiúsága mellett nyilván az is bőszítette, hogy míg ő csak egy báró zabigyerekének sarja, nevelt fia ereiben grófi vér csörgedez. Bátyám később gyakran kapott tőle olyasfajta epés megjegyzéseket, mint: – *Nocsak, a gróf úrnak derogál felhozni a szenet, avagy: – az asztal körül kergették, ha a gróf úr nem kapott lazacot reggelire?* Apám mestere volt a gúnyolódásnak, valósággal fröcsögte az epét. Én ugyan a kedvence voltam, de nekem is kijutott belőle később, mikor gyakorlás helyett kötögetéssel töltöttem az időt. *A kisasszony majd kívül a pódiumra és pulóverekeket fog kötni?*

A hozott gyerek a családban szinte bevett gyakorlattá vált. Bátyám később maga is egy olyan asszonyt vett el, aki egy hétéves forma kisfiút hozott magával. Szintén vidékről, szintén vadócot. Ez egy apátlan család. Itt mindenki az apját keresi.

Akar a gyerekeim apja lenni? Ezt egy idegen férfitől kérdeztem az Okmányirodában, miközben a soromra vártam. A kicsi lányom részére akartam útlevelekérelmet benyújtani. A férfi meglepődött, de mosolyogva elvállalta az apaszerepet. Mint kiderült, teljesen fölöslegesen, mert az édesapa személyes jelenlétére van szükség, hogy a gyerek útlevelet kaphasson. A férjem ezúttal sem jött velem, mint annyiszor, ha szükség lett volna rá. Apát kerestem a lányomnak. Pedig volt neki, csak sosem olyan állapotban, hogy használni lehessen. Vagy ittas volt, vagy éppen elvonási tünetekkel küzdött. Kislányom fogalmazta meg a legfrappánsabban az apjához fűződő érzelmeit: „Szeretném én a papát, de nincs mikor.” Sokszor kértem fel pótférjet, pótapát bizonyos protokolláris események alkalmával. A szalagavató bálján sem az apja táncoltatta meg gyönyörű lányomat. Mentségére legyen mondva, hogy addigra nem élt már.

Ez egy apátlan család. Itt mindenki az apját keresi.